

מטלת סיום בקורס: הרב קוק ציונות וחילון: בין קבלה לפילוסופיה

ניתוח

הרב קוק פותח את דבריו עם המשפט: "הקדושה העליונה היא קדושת הדומייה"¹. בעולם שבו הרב קוק חי, המחצית הראשונה של המאה העשרים בארץ ישראל שהחלה לחדש את היישוב היהודי בה אולם מבלי שלדבר תהיה משמעות דתית או קדושה. העולם הדתי שהיה אז סביב הרב היה רחוק מאוד מקדושת הדומייה. העולם החילוני דאז הוא זה אשר קבע את הטון בחברה בארץ ישראל והוא לא היה שותף לתפיסות הדתיות של קוק. תושבי ישראל אז עסקו בעיקר ביישוב הארץ ולא היה מקום רב עבורם ליצור שיח רוחני על קדושה.

הוא מסביר כי קדושת הדומייה היא למעשה קדושה של הוויה. האדם מכיר את עצמו בפנימיות הפרטית שלו וחי חיים כללים. ניתן להגדיר את התפיסה הזו של הרב קוק בתור תפיסה אשר מבטלת את האני או את היש של האדם. האדם צריך להפסיק להכיר את עצמו ולהתייחס לעצמו בתור יש פרטי. הוא מתחיל לחוות את מציאות החיים בתור מציאות מאוחדת ועמוקה ובצורה אשר רואה את הקיום שלו בתור קיום מאוחד עם הטבע: "מרגיש הוא חיי הדומם, הצומח והחי, חיי הכלל כולו"².

יש לזכור כי הרב קוק הבין כי העולם ההלכתי אינו מקום אשר תומך בהתפתחות האישיות הרוחנית אשר חשה באחדות הקיום כחלק מן הפרקטיקה הדתית שלה. הרבנים דורשים מן המאמינים לשמור על התלם ההלכתי והם לא מאפשרים מקום של ממש של התפתחות אישית אשר רואה את האדם כחלק בלתי נפרד מן הטבע שבו הוא חי ולנוכח המציאות³. התורה של הרק קוק היא שיטה פילוסופית מודרנית אשר מתייחסת לשינויים הגדולים שעברו על העם היהודי ואשר דרשו את ההתאמה הרוחנית של הדת בעבור אותם שינויים.

שינויים אלו הם תהליך החילון אשר שינה את האופי המסורתי של העם היהודי. עד לתהליך זה אומנם היו זרמים אחרים ביהדות אולם זרמים אלו עמדו על קרקע דתית במידה כזו או אחרת. תהליך החילון שמט את הקרקע בפעם הראשונה. תהליך שני אשר התרחש הוא עליית התנועה הציונית

¹ שמונה קבצים ב: לה: (ערפלי טוהר מהדורת שילת עמ' טז)

² שמונה קבצים ב: לה: (ערפלי טוהר מהדורת שילת עמ' טז)

³ יוסף בן שלמה, שירת החיים פרקים במשנתו של הרב קוק. הוצאת משרד הבטחון. תל אביב. עמ' 8.

אשר ביקשה להגדיר את היהודי בתור ישות לאומית מבלי שהדבר יהיה תלוי בזהות הדתית של היהודי⁴.

הגישה החרדית, אשר נוצרה כתגובה לתהליכים אלו ובעיקר לתהליך החילון, רואה בחילוניות בתור הפקרות ופריקת כל עול שקשור לדת. הוא למעשה יוצא נגד התפיסה החרדית הזו אשר רואה בחילונים בתור "תינוקות שנשבו" ויש צורך להחזיר אותם לחיק היהדות. הוא דווקא רואה בתנועה הציונית בתור גילוי יהודי חשוב בתולדות עם ישראל. לתפיסתו של הרק קוקו העולם היהודי ההלכתי מביא לסבל עבור האדם מאחר והוא דורש ממנו דרישות קשות מאוד. ניתן להמחיש את תפיסתו זו בדברים הללו:

" אם יפיל עצמו קדוש הדומייה לעבודה מצומצמת, לתפילה, לתורה, לצמצום מוסריות ודייקנות פרטיות, יסבול וידוכא"⁵.

אם כן הרב קוק הבין כי היהדות חייבת להשתנות כדי להתאים את עצמה לרוח המודרניות. הוא הכיר בכך שהיהדות המודרנית, במובן החרדי שלה, מביאה קשיים רבים על האדם. את החילוניות ראה בתור דבר שלא יכול להתקיים קיום אמיתי ללא חיבור מסוים לממדי הקדושה. יתרה מכך הוא רואה בחילוניות כמכילה מוטיבציות שאותם הוא רואה בתור אובייקטים מקודשים: החוצפא שבעקבא דמשיחא באה מתוך תשוקה פנימית לקדושת הדומייה העליונה⁶.

המונח **חוצפא יסגא** מתאר מצב שבו החוצפה תגדל והדבר מתייחס לזמן שקודם לביאת המשיח. מסכת סוטה טוענת כי בעת ההיא תגדל החוצפה בעם. הרב קוק עשה שימוש רב במונח זה כך שהוא זיהה את תופעת החילוניות אשר תוארה לעיל יחד עם חוצפה דעקיבתא דמשיחא. הוא טוען כי תקופה זו היא למעשה תקופת הכנה למשיח והיא למעשה מקדמת את בוא המשיח בדרך שלה. הוא היה סבור כי יש צורך באנשים בעלי תופעת החוצפה מאחר והיא תביא לגאולה. הוא מדמה את החוצפה הזו כמו שמרי יין שנצרכים למען הקיום החומרי של האומה. סופה של החוצפה הזו שהיא תשקע בתחתית החבית ויש בה צורך לקדם את עם ישראל למען הדרך הסופית שלו שהיא אחרית הימים והגאולה.

⁴ יוסף בן שלמה, שירת החיים פרקים במשנתו של הרב קוק. הוצאת משרד הבטחון. תל אביב. עמ' 9.

⁵ שמונה קבצים ב: לה: (ערפלי טוהר מהדורת שילת עמ' טז)

⁶ שמונה קבצים ב: לה: (ערפלי טוהר מהדורת שילת עמ' טז)